

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine yönelik görüşleri

Prospective Social Studies teachers' views on values education

Büşra Akman¹ ve Hatice Memişoğlu²

¹Sorumlu yazar, MEB, Malazgirt 1071 İmam Hatip Ortaokulu, Malazgirt/Muş, Türkiye, e-mail: busra14.ba@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0412-6607>

²Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu/Türkiye, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3987-8454>

Makale Bilgisi	Öz
Araştırma Makalesi Gönderilme: 9 Şubat 2025 Düzeltilme: 6 Mayıs 2025 Kabul: 9 Mayıs 2025 Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler, Öğretmen adayları, Değerler, Görüşler	<i>Araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine yönelik görüşlerini belirlemektir. Nitel olan araştırmada olgu bilim deseni kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu 2022-2023 eğitim-öğretim döneminde 70 Sosyal Bilgiler öğretmen adayına uygulanmıştır. Nitel verilerin analizinde MAXQDA'dan yararlanılmıştır. Veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Adaylar değerleri davranış; değer eğitimi ise toplumsal düzenin devamı şeklinde tanımlamışlardır. Değer eğitiminin önemini çoğunlukla toplumsal uyum; değer eğitimi etkileyen faktörleri toplumsal boyutla ilişkilendirmişlerdir. 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programı dikkate alındığında çoğunlukla program açısından değerlendirmeler yapmışlardır. Adaylar çoğunlukla çağdaş değer yaklaşımları ve yöntemleriyle ilgili görüş belirtirken; değer eğitiminin öğrenci merkezli verilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Etkili değerler eğitiminde bilinçlendirmeye yönelik çalışmaların yapılması belirtilmiştir.</i>
Article Info	Abstract
Research Article Received: 9 February 2025 Revised: 6 May 2025 Accepted: 9 May 2025 Keywords: Social studies, Pre-service teachers, Values, Opinions	<i>The research aims to determine the opinions of social studies teacher candidates regarding values education. The qualitative research utilized a phenomenological design. The semi-structured interview form was administered to 70 social studies teacher candidates during the 2022-2023 academic year. MAXQDA was used to analyze qualitative data. The data were content analyzed. Candidates value behavior; they define education as continuing the social order. The importance of values education is mostly related to social harmony; they've associated the factors of values education with the social dimension. In light of the 2018 social studies curriculum, they've mostly done program-based evaluations. Candidates said that values education should be student-centered, although they've mostly expressed opinions about contemporary values approaches and methods. Studies should be conducted to raise awareness of the effective value of education.</i>

1. Giriş

Değerler insan, toplum, kurum veya ideolojinin; düşünce, tutum, davranış ve etkinliklerinde tercih ettiği inanç, yargı, amaç, ölçüt, rehber, kılavuz, kural, duyuş ve düşünüşlerdir. İnsan açısından değer; bireyin tutumuna, davranışına, yaşamına yön veren, kural niteliği taşıyan bireylerin davranışı yaşantı biçimi açısından seçim yapmasına yardımcı olan, bireyi doğru düşünmeye sevk ederek buna yönelik davranmasına rehberlik eden kurallardır. Toplum açısından ise toplumun yaşam amaçlarına, gayelerine referans olan, yaşama yerleşmiş ve toplumun onayladığı inanç, ortak düşünce, yargı, hedeflerdir (Berkowitz, 2011; Köylü, 2016; Znaniecki, 1918;). Kültür kendi değerlerini oluşturur ve değerlerde yeni düzenlemeler yapılmasını etkiler. Çağın koşulları değerlerin revize edilmesini gerektirebilir. Örneğin; geçmişte itaat etmek kabul görürken günümüzde sorgulama değer haline gelmiştir (Yılmaz, 2013).

*"Bu çalışma, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimine Yönelik Tutum ve Algıları" isimli yüksek lisans tezinden oluşturulmuştur.

**Bu çalışmanın Etik Kurul Onayı, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun 27.07.2022 tarih ve 2022/08 sayılı toplantısında değerlendirilerek alınmıştır (Protokol No. 2022/299). Tüm sorumluluk yazarlara aittir.

Kaynak göster: Akman, B. & Memişoğlu, H. (2025). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine yönelik görüşleri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 11 (2), 128-145. DOI: <https://doi.org/10.24289/ijsser.1636225>

Raths vd. (1978) değerin başarılı bir şekilde kazandırılması için üç farklı basamağın ve 7 kriterin olduğunu söylemiştir. Birinci basamak; “Seçme” basamağıdır. Çocuklar özgür bir biçimde değer seçimine cesaretlendirilir, ikinci olarak ise değerler belirginleştirilirken farklı seçenekler sunularak yardımda bulunulur. Üçüncü olarak belirginleştirilen farklı seçeneklerin her birinin değerlendirmesinde yardımda bulunulması yer alır. “Ödüllendirme” basamağında; ilk olarak yapılan seçimlerle mutlu olmaya yer verilirken; daha sonra seçmiş olduklarının başkalarının onaylanması için fırsat verme sürecine yer verilir. “Davranma” basamağı son basamaktır. Seçilen değerlerle yaşanan değer yargıları arasında tutarlı davranmaya özendirme, çocukların yaşamlarındaki bu davranışları sonradan tekrar göstermeleri için yardımcı olmak yer alır. Değer belirginleştirmede öğrencilerin seçtikleri değerler üzerine düşünceleri önemlidir (Dilmaç & Ekşi, 2007).

Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi dersleri öğrencileri geleceğe hazırlayarak bilgi, beceri kazandıran mihver derslerdir. Revision of the NCSS Social Studies Curriculum Guidelines’da belirtildiği gibi “*Sosyal Bilgiler öğretimi değer meselelerinden ne kaçabilir ne de kaçması gerekir.*” En sıra dışı durumda bile Sosyal Bilgiler programında değerleri önemsememe, ihmal etme gibi durumlar sorunlara neden olmaktadır. Burada asıl sorun Sosyal Bilgiler dersinin değerleri içerip içermemesi değil, değerlerin ne kadar uygun bir şekilde ele alındığıdır. Öğrenciler değer yönelimlerini, kültürün değerlerini anlama ihtiyacı hissederler. Değerlerin çatışması durumunda öğrencilerin baş etmeyi öğrenmeleri, değer kararlarının farkında olarak sonuçları tahmin etmeleri, başkalarının değerlerine saygı duymaları ve hoşgörülü olmayı öğrenmeleri önemlidir (Brownlee vd., 2016; Yıldız, 2012). Değerler eğitimi usta çırak ilişkisinde olduğu gibi zamanla öğrenilerek hayata dökülen bir süreci izlemektedir. Değerlerin öğretimi bir seferde yapılamaz. Dolayısıyla bireyin yalnızken öğrenebileceği davranış ve anlayış tarzı değildir. Değer öğretiminde en önemli unsur uygun rol modelin bulunmasıdır. Değer eğitimi aileyle başlar. Bu süreci okul ve çevre takip eder. Okul değer eğitimi sürecini hızlandırır. Birey başkalarıyla iletişim içindeyken kendini değerleri öğrenen ve öğreten konumda bulur. Bireylerin değerleri özümsemesi, hayatına aktarabilmesi uzun bir süreci izler. Çünkü her bireyin düşünce ve zihin yapısı farklı olduğu için değerleri yaşama aktarma süreci de farklıdır (Özdemir, 2020).

2. Literatür

Eğitim; başarı, bilgi, beceri, davranış kazandırmanın yanında temel değerleri içselleştiren vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlar. Eğitim değerlerin kazandırılmasını öğretim programları aracılığıyla yürütmektedir. Öğretim programlarında değerler için ayrı bir programa, öğrenme alanına yer verilmezken; değerler programın içeriğine serpiştirilerek öğretimin programlarının her biriminde yer almıştır. Öğretim programlarında kök değerlere yer verilmiştir. Kök değerler; dürüstlük, adalet, sorumluluk, vatanseverlik, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, dostluk, yardımseverliktir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Öğretmenler değer eğitimi sürecini planlar, düzenler, denetler. Bu süreç bireyin ahlaki gelişimini nitelikli hâle getirir. Değer eğitimcisinin kalitesi alan bilgisi, öğretmenlik becerisi ve kişiliğin niteliğiyle ilgilidir. Öğretmenler sanat, tarih, psikoloji, iletişim, edebiyat, fen, aktüalite konularında zengin bir genel kültür bilgisine sahipse derslerde ilgi çekici, zevkli ve öğretici olabilir (Köylü, 2019). Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni değerler gibi duyuşsal alanı içine alan öğrenme alanlarında öğrencilere ne şekilde rehberlik yapacağına ilişkin gerekli bilgilere ve becerilere sahip olmalıdır (Şahin, 2013). Öğretmenler tarafından uygulanan yöntem ve teknikler kazandırılmak istenen değerlerin öğrencilerce içselleştirilmesini kolaylaştırabilir (Halstead, 1996; akt. Yazıcı, 2006).

Toplumların gelecekteki varlığını, kimliğini, geleneklerini, kültürlerini koruması değer eğitiminin ön plana çıkarmaktadır (Lovat vd., 2011; Thornberg & Oğuz, 2013). Her toplum sahip olduğu değerleri, ilişkilerini, davranışlarını ve kurallarını gelecek nesle aktarma ihtiyacı hisseder. Fakat teknoloji ve bilimdeki ilerleme, çağın koşul ve ihtiyaçlarının değişmesi toplumların sıkı sıkıya bağlı olduğu değerlerde birtakım çözümler yaşanmasına neden olabilir. Okul bireyin değer kazanımında rol oynayan önemli bir kurumdur. Okulda çocuklar aileden öğrendiği değerleri pekiştirir, yeni değerler öğrenir, içselleştirerek yaşantı haline getirir. Okulda değer eğitiminde en önemli sorumluluk Sosyal Bilgiler öğretmenlerine düşmektedir. Çünkü Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin kazandığı yetkinlikleri geliştirerek; milli, manevi değerleri benimsemesinde etkilidir. Sosyal Bilgiler bireyin topluma uyum sağlamasını gelenek, kültür, değerleri benimsemesini ve vatandaş olarak sorumluluklarını öğrenmesi açısından önemlidir.

Değerleri öğrencilerin içselleştirmesi, yaşama aktarabilmesi için değer eğitiminin etkili bir biçimde kazandırılması gerekir (Brownlee vd., 2016; Tadege vd., 2022). Dolayısıyla öğretmenlerin değer aktarımı yapabilmeleri için önce kendilerinin değerleri içselleştirerek yaşantı haline getirmeleri ve uygun rol model olmaları gerekir. Bu bağlamda mesleğe ilk adımlarını atan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik görüşleri incelenmek istenmiştir. Öğretmen adayları mesleğe başladıklarında değer aktarımını sağlama hususunda önemli sorumluluk üstleneceklerdir. Bunun farkında olarak öğrencilere rol model olacak ve öğrencilerin değerleri içselleş-

tirmesini, pekiştirmesini sağlayarak aktif bir vatandaş olmaları için onları yarınlara hazırlayacaklardır. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi değer eğitimi açısından önemli görülerek çalışma yürütülmüştür.

Değer eğitime yönelik yapılan araştırmalardan bazıları; Keskin (2008) Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması, Kınacı (2018) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşleri, Pınaz (2020) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimine ve Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan kök değerlere yönelik görüşleri (Kahramanmaraş ili örneği), Çolak (2023) dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler dersinde gerçekleştirilen değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri adlı çalışmalar ilgili literatür kapsamında bulunmaktadır. Yapılan araştırmanın amacı; Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının meslek hayatına atılmadan önce değer eğitime yönelik görüşlerini belirlemektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının;

1. Değer ve değerler eğitimi kavramı ve önemi,
2. Değer eğitimi etkileyen faktörler,
3. Sosyal Bilgiler öğretim programı açısından değerler eğitimi,
4. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında değer eğitimi ve değer aktarımı,
5. Sosyal Bilgiler dersinde etkili değerler eğitimi,
6. Üniversite eğitimi açısından değer eğitimi,
7. Öğretmenlik uygulaması kapsamında değer eğitimi,
8. Değer eğitiminde karşılaşılan problemler ve çözüm önerilerine ilişkin (görüşleri) algıları nedir?

3. Yöntem

Bu çalışmanın Etik Kurul Onayı, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun 27.07.2022 tarih ve 2022/08 sayılı toplantısında değerlendirilerek alınmıştır (Protokol No. 2022/299).

3.1. Araştırmanın modeli

Araştırmada olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim deseni farkında olduğumuz fakat ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanır. Olgu bilim araştırmalarında veri kaynağı araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan bu olguyu yansıtabilecek birey veya gruplardır. Olgu bilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir. Araştırma kapsamında görüşülen bireylerle güven, empatiye dayalı ortamın oluşması önemlidir. Böyle bir ortamda kişiler daha önce farkında olmadıkları, genellikle düşünmedikleri yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarabilir (Yıldırım & Şimşek, 2018).

3.2. Çalışma grubu

Araştırmanın evren grubunu 2022-2023 eğitim öğretim döneminde Türkiye’de üniversitelerde öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğretmen adayları oluşturmuştur. Nitel verilerin toplanması amacıyla örneklem seçiminde ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Bir araştırmada gözlem birimleri; belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşturulabilir. Bu durumda örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimler (nesneler, olaylar vb.) örnekleme alınırlar (Büyüköztürk vd. 2015). Öğretmen adaylarının araştırma kapsamında seçilme nedeni; değerler eğitimine yönelik ders almaları, okul deneyimini yaşamaya başlamaları, üniversite eğitimleri boyunca aldıkları çoğu dersi tamamlamalarıdır.

3.3. Verilerin toplanması

Araştırma kapsamında görüşme formuna yönelik belgeler hazırlanarak, etik kurul raporu ve çalışma kapsamında uygulamanın yapılacağı üniversitelerden izin alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun uygulanması için izinler alınmış, öğretmen adayları bilgilendirilerek gönüllülük esas alınmıştır. Veriler yüz yüze ve online toplanmıştır. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesinde 12, Gazi Üniversitesi 12, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinde 11, Yıldız Teknik Üniversitesinde 10, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesinde 10, Gaziantep Üniversitesinde 8 ve Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesinde 7 Sosyal Bilgiler öğretmenliği dördüncü sınıfta eğitim gören 70 öğrenciye görüşme formu uygulanmıştır.

3.4. Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları

Geçerliğin sağlanabilmesi amacıyla alan uzmanından görüş alınarak doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Güvenirliği sağlamak için veriler bilgisayara aktarılmıştır. Verilerin kodlanması ve verilerin analizi aşamalarında tarafsız, dikkatli davranılmıştır. Veriler alan uzmanı tarafından analize tabi tutulmuştur. Araştırmacının ve alan uzmanının oluşturduğu kategoriler arasında karşılaştırmalar yapılarak uzlaşma yüzdesi hesaplanmıştır. Tüm soruların uzlaşma yüzdesinin ise %97,46 olduğu görülmüştür.

3.5. Verilerin analizi

Araştırmada içerik analizi kullanılmıştır. Nitel araştırmada veri analizi; verilerin hazırlanmasını, organizasyonunu, verileri kodlamayı, temalara indirgemeyi ve veriyi şekiller, tablolar ya da tartışma halinde sunmayı içermektedir (Creswell, 2021). Nitel verilerin analizi MAXQDA programıyla yapılmıştır. Yapılan analizlerde cevaplar birden fazla kod ve temayla ilişkili olduğu için frekans değişkenlik göstermiştir. Formlar Ö1, Ö2, Ö3...vb. biçimde kodlanmıştır.

4. Bulgular

Araştırmanın ilk problemi Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değer ve değerler eğitimi ilişkin algılarını belirlemektir. Yapılan analizler doğrultusunda bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değer ve değerler eğitimi kavramına ve önemine yönelik algıları

Değer tanımı	f	Değer eğitimi tanımı	f	Değer eğitiminin önemi	f
Davranış	14	Toplumsal düzenin devamlılığı	24	Toplumsal uyum	19
Ortak yaşantı	12	Benlik kazandırma	20	Geleceğin inşası	13
Toplum tarafından önemli görülme	11	Nesilden nesle aktarım	11	Etkin vatandaşlık	12
Toplumsal düzen	10	Davranış kazandırma	10	Kültürel aktarım	11
Bireyin benliğinin şekillendirilmesi	7	Yol gösterme	2	Toplumsal temellerin güçlendirilmesi	10
Toplumun süreğenliği	5	Toplumsal olguların öğretimi	2	Bireyin çok yönlü gelişimi	8
Değerlerin hedefleri	5	Vicdan rahatlığı	1		
Yapı taşı	4	Anlam yükleme	1		
Toplumsal birliğin kavranması	2	Çağdaşlaşma	1		
Toplam	70	Toplam	72	Toplam	73

Tablo 1 ele alındığında Sosyal Bilgiler öğretmen adayları değer kavramını en çok; “*Davranış*” (14), “*Ortak yaşantı*” (12), “*Toplum tarafından önemli görülme*” (11), “*Toplumsal düzen*” (10), “*Bireyin benliğinin şekillendirilmesi*” (7), “*Toplumun süreğenliği*” (5), “*Değerlerin hedefleri*” (5), “*Yapı taşı*” (4), “*Toplumsal birliğin kavranması*” (2) şeklinde tanımlamışlardır.

Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu değerleri “*Davranış*” (14) olarak tanımlamışlardır. Bu görüşlerden bazıları şunlardır: “*Değer ve değerlerin eğitimi insanın gerek ailesinden gerek ise çevresindeki davranışlarında görülebilen birtakım davranışsal olgular olarak tanımlanabilir*” (Ö.1).

Değerleri “*Ortak yaşantı*” (12) biçiminde tanımlayan öğretmen adayları da vardır. Örneğin: “*İnsanların yaşadığı toplum içerisinde dini, sosyal, kültürel alanda geçmişten getirdikleri geleneklerini yaşatması ve bu değerlerin korunması için verilen eğitim değerler eğitimidir*” (Ö.41).

Öğretmen adaylarının değer tanımlamaları arasında “*Toplum tarafından önemli görülme*” (11) bulunmaktadır. Örneğin: “*Değer bir toplumu meydana getiren vazgeçilmez unsurlar bütünüdür*” (Ö.54).

Bazı adaylar değerleri “*Toplumsal düzen*” (10) olarak tanımlamıştır. Örneğin: “*Toplumun yaşayışında ehemmiyetli olan toplum içerisinde düzenliliği sağlayan kurallar*” (Ö.3).

Değerleri, “*Bireyin benliğinin şekillendirilmesi*” (7) biçiminde tanımlayan adaylar bulunmaktadır. Örneğin: “*Değerler bizi yansıtan her şeydir. Bizlerin bir nevi benliğidir...*” (Ö.4).

“*Değerlerin hedefleri*” (5) bağlamında değer tanımlaması yapan öğretmen adayları vardır. Örneğin: “*Değerler, insan yaşamına yol gösterir*” (Ö.46).

Bazı öğretmen adayları değerleri, “*Toplumun süreğenliği*” (5) düşüncesine göre tanımlamıştır. “*Toplumun sosyal, ahlaki, kültürel devamlılığını sağlayan unsurlardır...*” (Ö.65).

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları arasında değerleri, “*Yapı taşı*” (4) biçiminde ifade edenler de bulunmaktadır. “*Toplumun süreğenliğini sağlayan yapı taşlarına değer denir...*” (Ö.69).

Bazı öğretmen adayları değerleri; “*Toplumsal birliğin kavranması*”(2) şeklinde tanımlamıştır. “*Değerler, toplumda süregelen ve toplumca önemli kabul edilen toplumun özelliklerini ve birliğini yansıtan kavramlardır*” (Ö.63).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi tanımlamaları dikkate alındığında “*Toplumsal düzenin devamlılığı*” (24), “*Benlik kazandırma*” (20), “*Nesilden nesle aktarım*” (11), “*Davranış kazandırma*” (10), “*Toplumsal olguların öğretimi*” (2), “*Yol gösterme*” (2), “*Anlam yükleme*” (1), “*Çağdaşlaşma*” (1), “*Vicdan rahatlığı*” (1) şeklindedir (f:72).

Öğretmen adayları değerler eğitiminin tanımını çoğunlukla “*Toplumsal düzenin devamlılığı*” (24) olarak açıklamıştır. “*Öğrencilere sosyal, kültürel, ahlaki düzeyde eğitim verilerek toplumun düzeni için gerekli kuralların öğretilmesi değer eğitimidir*” (Ö.45).

Öğretmen adaylarının bir kısmı ise değer eğitimi “*Benlik kazandırma*” (20) kodu ile ilişkilendirilmiştir. “*Geçmişten günümüze yaşayan ve yaşatmamız gereken benliklerimize değer denir. Bunun formal ya da informal olarak öğretilmesi ise değer eğitimidir*” (Ö.34).

Öğretmen adaylarından bazıları değerler eğitimi “*Nesilden nesile aktarım*” (11) olarak görmüşlerdir. “*Kültürel ve evrensel kalıpların günümüz şartlarının ötesinde koruyarak sürdürebilmek değerler eğitiminin amacıdır...*” (Ö.17).

Öğretmen adaylarının değerler eğitimi tanımlamaları arasında “*Davranış kazandırma*” (10) koduna yönelik görüşler bulunmaktadır. “*Olumlu davranışların formal ya da informal olarak eğitim yoluyla aktarılması ise değerler eğitimidir*” (Ö.6).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bazıları değer eğitimi “*Toplumsal olguların öğretimi*” (2) olarak tanımlamışlardır. “*Değer ve değerler insanın gerek ailesinden gerekse çevresindeki davranışlarında görülebilen birtakım olgulardır. Bu olguların öğretilmesi ise değerler eğitimidir*” (Ö.1).

Adaylardan bazıları değerler eğitimi “*Yol gösterme*” (2) olarak tanımlamıştır. “*Toplumsal mutluluk ve huzur için gerekli olan yol gösterici unsurlara değer denir. Bunların insanlara aktarılma süreci ise değer eğitimidir*” (Ö.44).

Öğretmen adayları arasında değerler eğitimi “*Anlam yükleme*” (1) olarak tanımlayanlar vardır. “*İnsanların anlam yüklediği sevgi, saygı, dostluk gibi kavramlara anlam yükleme ve bunun eğitimine denir*” (Ö.68).

Bazı öğretmen adayları değerler eğitimi “*Çağdaşlaşma*” (1) olarak görmüşlerdir. “*Toplumun daha iyi bir seviyeye ulaşması için gereken özelliklerdir. Buna yönelik süreç ise değerler eğitimidir*” (Ö.58).

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları arasında değerler eğitimi “*Vicdan rahatlığı*” (1) olarak tanımlayanlar da vardır. “*İnsanın yaparken vicdan azabı duymadığı davranışlardır. Vicdan azabı duymamızı engelleme süreci ise değerler eğitimidir*” (Ö.35).

Tablo 1 incelendiğinde öğretmen adayları değer ve değerler eğitiminin önemini; “*Toplumsal uyum*” (19), “*Geleceğin inşası*” (13), “*Etkin vatandaşlık*” (12), “*Kültürel aktarım*” (11), “*Toplumsal temellerin güçlendirilmesi*” (10), “*Bireyin çok yönlü gelişimi*” (8) şeklinde tanımlamışlardır. Değer ve değerler eğitiminin önemine ilişkin verilen cevaplar dikkate alındığında 2 cevabın farklı kodlarla ilişkili olduğu görülerek 73 frekans değeriyle karşılaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bazıları değer ve değerler eğitiminin önemini “*Toplumsal uyum*” (19) olarak görmüşlerdir. “*Toplumun ortak değerleri olmadan bir arada bulunması ve uyum içinde yaşaması oldukça zordur. O yüzden toplumu oluşturan bireylerin de bu değerleri benimsemesi ve paylaşması bilinç oluşturma açısından oldukça önemlidir*” (Ö.13).

Öğretmen adaylarından bazıları değer ve değerler eğitiminin önemini “*Geleceğin inşası*” (13) olarak görmüşlerdir. “*Değerler, toplumda değer yargıları eriyip bitmişken toplumu yeniden inşa etmek adına önemlidir*” (Ö.37).

Öğretmen adaylarından bazıları ise değer ve değerler eğitiminin önemini “*Etkin vatandaşlık*” şeklinde görmüşlerdir. “*Toplumsal açıdan insanların birbirleriyle olan ilişkilerini kuvvetlendirip düzenin daimiyetini sağlar... Sosyal Bilgiler dersinin hedeflerinde olduğu gibi vatandaş, yurttaş ve nitelikli entelektüel bireylerin topluma kazandırılmasıdır*” (Ö.32).

Bazı öğretmen adaylarının değer ve değerler eğitimi kavramının önemine ilişkin verdikleri cevaplar arasında “*Kültürel aktarım*” (11) koduna yönelik algılar bulunmaktadır. “*Kişinin kendi kültürünü ve bu kültürün ahlak seviyesini gerek benimsemesi gerekse geliştirmesi için değer eğitimi önemlidir*” (Ö.45).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bazıları değer ve değerler eğitiminin önemini “*Toplumsal temellerin güçlendirilmesi*”(10) koduyla ilişkilendirmiştir. “*İnsan olarak yaşadığımız hayatı ve oluşturduğumuz toplumları*

erdem esaslarına göre düzenler. Değerlerin genel anlamda zayıf kaldığı, zayıflık olarak görüldüğü toplumlar, başta insan olmak üzere tüm değer ve düzenden uzak kalırlar” (Ö.33).

Değer ve değerler eğitiminin önemini bazı öğretmen adayları “Bireyin çok yönlü gelişimi” (8) olarak görmüşlerdir. “Her öğrenci özeldir ve her öğrencinin gelişimi ve algısı farklıdır. Bunun için değerlerin eğitime endekslenerek bireylere kazandırılması yaşama katılması açısından önemli olarak görülebilir” (Ö.44).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi etkileyen faktörlere yönelik algıları araştırma kapsamında incelenerek ilgili verilere tabloda yer verilmiştir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi etkileyen faktörlere yönelik algıları

Değerler eğitimi etkileyen faktörler	f
Toplumsal boyut	53
Eğitsel boyut	29
Kişisel boyut	15
Toplum tarafından önemli görülen değerler	4
İhtiyaçlar	3
Toplumsal yapıda meydana gelen değişimler	3
Teknolojik boyut	3
Toplam	110

Tablo 2 incelendiğinde öğretmen adaylarının değerler eğitimi etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri “Toplumsal boyut” (53), “Eğitsel boyut” (29), “Kişisel boyut” (15), “Toplum tarafından önemli görülen değerler” (4), “İhtiyaçlar” (3), “Toplumsal yapıda meydana gelen değişimler” (3), “Teknolojik boyut” (3) ile ilgilidir. Öğretmen adaylarından bazılarının yanıtları birden fazla kod ile ilişkilidir (frekans:110).

Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu değerler eğitimi etkileyen faktörleri “Toplumsal boyut” (53) ile ilişkilendirmiştir. “Öğrencilerin çok uluslu bir bölgede yaşamaları, bu aynı zamanda çok kültürlü bir yapıyı temsil eder ve her milletin kendi değerleri ve ihtiyaçları değerler eğitimi noktasında da etkilenir” (Ö.32).

Bazı öğretmen adayları değerleri etkileyen faktörleri “Eğitsel boyut” (29) olarak açıklamıştır. “Programlar, yönetmelik gibi metinlerde değerlerden yeteri kadar bahsedilmesi ne yazık ki amaca tam anlamıyla ulaşıldığını göstermez. Uygulamak ve geri dönüt almak önemlidir. Dolayısıyla öğretmenlerin, okulun tutumu önemlidir” (Ö.19).

Değerler eğitimi etkileyen faktörleri öğretmen adayları “Kişisel boyut” (15) ile ilişkilendirmiştir. “Kişinin yaşayış tarzı değerler eğitimi etkiler.” (Ö.54).

Bazı öğretmen adayları değerler eğitimi etkileyen faktörleri “Toplum tarafından önemli görülen değerler” (4) ile ilişkilendirmiştir. “Başka değerlerin toplum tarafından benimsenmesi, kendi öz değerlerinin birey tarafından unutulması değerler eğitimi olumsuz etkiler” (Ö.16).

Öğretmen adaylarından bazıları değerler eğitimi etkileyen faktörleri “İhtiyaçlar” (3) olarak açıklamıştır. “Her milletin kendi değerleri ve ihtiyaçları değerler eğitimi noktasında da etkilenir” (Ö.13).

Öğretmen adaylarından bir kısmı değerler eğitimi etkileyen faktörleri “Toplumsal yapıda meydana gelen değişimler” (3) ile ilişkilendirmiştir. “Toplumsal yapıda meydana gelen değişimler, toplumdaki kültürel, ahlaki yapısı ve toplumda meydana gelen değişimler değerler eğitimi etkiler” (Ö.61).

Öğretmen adayları arasında değerler eğitimi etkileyen faktörleri “Teknolojik boyut” (3) ile ilişkilendirenler bulunmaktadır. “Değişen teknoloji, toplumsal yapıda yaşanan değişimler, ortaya çıkan yeni fikirler değerler eğitimi etkiler” (Ö.21).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler ve değer eğitimiye yönelik algıları incelenmiş buna yönelik bulgular tabloda gösterilmiştir. Tablo 3 dikkate alındığında öğretmen adaylarının 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında bulunan değerler ve değerler eğitimiye ilişkin görüşleri başlıklar altında toplanmıştır. Bunlar; “Program açısından değerlendirmeler” (47), “Ders saatine yönelik değerlendirmeler” (8), “Yol haritasının gerekliliği” (6), “Program hakkında bilgisi olmayanlar” (6), “Öğretmen ve öğretmen adaylarının değerlendirilmesi” (5), “Gözlem yapılarak düzenlenmesinin gerekliliği” (3), “Öğrenci merkezli değer aktarımı” (2) şeklindedir. Verilen yanıtlar birden fazla kodla ilişkilidir, kodların frekansı 77’dir.

Tablo 3. 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler ve değer eğitime yönelik algılar

Değer eğitime yönelik algılar	f
Program açısından değerlendirmeler	47
Ders saatine yönelik değerlendirmeler	8
Yol haritasının gerekliliği	6
Program hakkında bilgisi olmayanlar	6
Öğretmen ve öğretmen adaylarının eğitilmesi	5
Gözlem yapılarak düzenlenmesinin gerekliliği	3
Öğrenci merkezli değer aktarımı	2
Toplam	77

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bazıları “*Program açısından değerlendirmeler*” (47) koduna yönelik cevap vermiştir. “*Eşitlik, tasarruf değerinin eklenmesini olumlu buluyorum. Fakat programda yer alan diğer değerlerinde çağ koşullarına göre revize edilmesi gerektiğini düşünüyorum*” (Ö.6).

Öğretmen adaylarının 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler ve değerler eğitime yönelik algıları dikkate alındığında bazı adayların “*Ders saatine yönelik değerlendirmeler*” (8) kodu ile ilişkili algıları vardır. “*Değer eğitime önem verilmesi gerekiyor... yozlaşma değerlere önem verilmezse artar... ders sayısı artırılarak değerlerin üzerinde durulabilir*” (Ö.9).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bir kısmı 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik fikri olmadığını belirttiği için “*Program hakkında bilgisi olmayanlar*” (6) kodu içerisinde değerlendirilmiştir. “*Bu konuyla ilgili bilgi yok*” (Ö.9).

Öğretmen adayları arasında 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşler incelendiğinde “*Yol haritasının gerekliliği*” (6) ile ilişkili görüşler bulunmaktadır. “*... Öğretmenlere değer eğitime yönelik bir yol haritası hazırlanmalıdır*” (Ö.29).

Öğretmen adaylarının 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler ile ilgili görüşleri arasında “*Öğretmen ve öğretmen adaylarının eğitilmesi*” (5) bulunmaktadır. “*Değer aktarımına yönelik öğretmen adaylarına, öğretmenlere konferanslar düzenlenebilir*” (Ö.60).

2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik algılar incelendiğinde “*Gözlem yapılarak düzenlenmesinin gerekliliği*” (3) koduna yönelik görüşler vardır. “*Öğrenci durumu, çevre, yaşam biçimi dikkate alınarak her bölgede, okulda ön plana farklı değerler çıkarılabilir*” (Ö.33).

2018 Sosyal Bilgiler öğretim programına yönelik bazı öğretmen adaylarının “*Öğrenci merkezli değer aktarımı*” (2) kodu doğrultusunda görüş belirttikleri belirlenmiştir. “*Öğrenciyi merkeze alacak şekilde aktarılsa kalıcılığı da artacaktır*” (Ö.31).

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersi kapsamında değer eğitimi ve değer aktarımına ilişkin algıları incelenerek verilere tabloda yer verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersi kapsamında değer eğitimi ve değer aktarımına ilişkin algıları

Sosyal bilgiler dersinde etkili olan yöntem ve yaklaşımlar	f	Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi nasıl verilmeli	f
Çağdaş değer yaklaşımları ve yöntemleri	56	Öğrenci merkezlilik	37
Geleneksel ve çağdaş yaklaşım yöntemlerin birlikte kullanımı	5	Öğrenme alanları ve kazanımlarla ilişki	11
Geleneksel değer yaklaşımları ve yöntemleri	4	Çevreyle ilişki	11
Bilgilendirmeye yönelik çalışmalar	3	Farklı değer yaklaşımlarının kullanımı	4
Bloom taksonomisi	2	Disiplinler arası	4
Toplumsal ahlak yasaları	1	Eğiticilerin donanımı	3
Toplam	71	Rol model olma	3
		Kapsam daraltma	1
		Toplam	74

Tablo 4 incelendiğinde öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde etkili olan yöntem ve yaklaşımlar ile ilgili görüşlerinin frekans değeri 71’dir. Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi nasıl verilmeli sorusuna verdikleri yanıtlar birden fazla kodla ilişkilidir (frekans:74).

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde etkili olan yöntem ve yaklaşımlara ilişkin algıları dikkate alındığında “*Çağdaş değer yaklaşımları ve yöntemleri*” (56) ile ilişkili görüşler belirtmişlerdir. “*Ahlaki muhakeme yaklaşımının etkili olduğunu düşünüyorum. Çünkü öğrenciyi zihinsel olarak aktif kılıp daha derin düşünmesine, yorumlama yapmasına ve çıkarımda bulunmasını sağlıyor. Örnek olay yöntemi bunun için kullanılabilir*” (Ö.4).

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde etkili olan yöntem ve yaklaşımlara ilişkin algıları incelendiğinde bazı adayların “*Geleneksel ve çağdaş yaklaşım, yöntemlerin birlikte kullanımı*” (5) koduna yönelik cevap verdikleri görülmüştür. “*Sınıfın durumu, kazanımlara göre hem geleneksel değer yaklaşımları hem de öğrenci merkezli yaklaşımlar kullanılabilir*” (Ö.65).

Öğretmen adaylarından bazılarının Sosyal Bilgiler dersinde etkili olan yöntem ve yaklaşımlara yönelik algıları “*Geleneksel değer yaklaşımları ve yöntemleri*” (4) koduna yöneliktir. “*Telkin yöntemi ve davranış değiştirme yöntemi kullanılabilir. Çünkü bireye kazanım çerçevesinde değeri aktaracak olan öğretmendir*” (Ö.1).

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde etkili olan yöntem ve yaklaşımlara ilişkin görüşleri dikkate alındığında “*Bilgilendirmeye yönelik çalışmalar*” (3) koduna yönelik görüş bildirdikleri bulgusuna ulaşılmıştır. “*Değer eğitime yönelik konferanslara öğrenciler götürülebilir. Alan uzmanı kişiler sınıfa davet edilebilir*” (Ö.52).

Sosyal Bilgiler dersinde etkili olan yöntem ve yaklaşımlara ilişkin “*Bloom Taksonomisi*” (2) koduna yönelik öğretmen adayları fikir belirtmişlerdir. “*Bloom Taksonomisi dikkate alınarak etkinlikler düzenlenebilir*” (Ö.44).

Sosyal Bilgiler dersinde etkili olan yöntem ve yaklaşımlara ilişkin öğretmen adaylarının düşünceleri arasında “*Toplumsal ahlak yasaları*” (1) doğrultusunda görüş bulunmaktadır. “*Kohlberg’in toplumsal ahlak yasaları çerçevesinde yaklaşılması etkili olabilir*” (Ö.30).

Tablo 4. incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminin nasıl verilebileceğine ilişkin görüşlerin ise “*Öğrenci merkezlilik*” (37), “*Çevreyle ilişki*” (11), “*Öğrenme alanları ve kazanımlarla ilişki*” (11), “*Disiplinler arasılık*” (4), “*Farklı değer yaklaşımlarının kullanımı*” (4), “*Eğiticilerin donanımı*” (3), “*Rol, model olma*” (3), “*Kapsam daraltma*” (1) ile ilişkili olduğu görülmüştür. Kodların frekansı ise 74’tür.

Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminin nasıl verilmesi gerektiğine yönelik öğretmen adaylarının çoğunluğunun görüşleri ise “*Öğrenci merkezlilik*” (37) ile ilgilidir. “*Geleneksel anlayışın dışına çıkarak öğrenciyi aktif kılacak örnek olaylar, drama vb. etkinlikler kullanılarak değer eğitimi verilebilir*” (Ö.10).

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminin nasıl verileceğine yönelik görüşlerinden bazıları “*Çevreyle ilişki*” (11) koduna yöneliktir. “*Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi güncel hayattan kesitlerle, yaşanmış olaylarla bağdaştırılarak verilmelidir*” (Ö.29).

Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin nasıl verilmesi gerektiğine yönelik adayların düşüncelerinden bazıları “*Öğrenme alanları ve kazanımlarla ilişki*” (11) koduna yöneliktir. “*Sosyal Bilgiler dersinin yanı sıra değerler eğitimi dersi de konularak öğretim sağlanmalıdır. ... ya Sosyal Bilgilerin ders saati artırılmalı ya da yeni bir ders olarak değerler eğitimi dersi öğretim programı hazırlanmalıdır*” (Ö.38).

Öğretmen adayları arasında Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin nasıl verilmesi gerektiğine yönelik görüşlerden bazıları “*Disiplinler arasılık*” (4) kodu ile ilişkilidir. “*Disiplinler arası ilişki kurularak verilebilir*” (Ö.32). “*Her derse endekslenebilir*” (Ö. 44).

Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin nasıl verilmesi gerektiğine yönelik görüşler arasında “*Farklı değer yaklaşımlarının kullanımı*” (4) kodu ile ilişkili bulgular görülmüştür. “*... Drama, rol oynama, grup çalışmaları gibi etkinlikler Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin verilmesi için kullanılabilir. İlgili öğrenme alanlarında telkin yöntemi ve hikaye ile değer analizi etkili olacaktır. Değer eğitiminin verilmesinde bireyin değer belirginleştirmeye yönelik etkinliklerin kullanılması gerektiği düşüncesindeyim*” (Ö.62).

Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin nasıl verilmesi gerektiğine yönelik algılar incelendiğinde “*Eğiticilerin donanımı*” (3), “*Rol oynama*” (3), “*Kapsam daraltma*” (1) kodları ile ilgili öğretmen adayları görüş belirtmişlerdir. “*Eğiticilerin donanımı*” (3) doğrultusunda görüşler şunlardır: “*Öncelikle bu eğitimi verecek kişilerin değer eğitime yönelik donanım sahibi olması gereklidir*” (Ö.16). Öğretmen adaylarının “*rol model olma*” (3) ile ilişkili görüşlerinden bazıları şunlardır: “*Bireye aktarılan değerlerin içselleştirilmesi için onlara rol model olunmalı ve uygulamaya dönük etkinlikler yapılmalıdır*” (Ö.7). Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin nasıl verilmesi gerektiğine yönelik “*kapsam daraltma*” (1) ile ilişkili görüşler şunlardır: “*Sosyal Bilgilerde değerler oldukça dar bir alana indirgenmelidir*” (Ö.45).

Araştırma kapsamında Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde etkili değerler eğitimine yönelik algıları incelenerek veriler tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde etkili değerler eğitimine yönelik algıları

Etkili değerler eğitimi için yapılması gerekenler	f
Bilinçlendirme çalışmaları	17
Öğrenci merkezli etkinlikler	15
Çocuğun gelişim düzeyi	13
Eğiticilerin rolü	9
Yaşama aktarma ve yaşamla ilişki kurma	8
Beceri kazanma	6
Öğretim programı çerçevesinde irdeleme	3
Zaman	2
Disiplinlerle ilişki kurulması	2
Toplum tarafından birtakım değerlerin üstün tutulması	1
Uygun ortam oluşturma	1
Toplam	77

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde etkili değerler eğitimine yönelik algılarına ilişkin yanıtları incelendiğinde “Bilinçlendirme çalışmaları” (17), “Öğrenci merkezli etkinlikler” (15), “Çocuğun gelişim düzeyi” (13), “Eğiticilerin rolü” (9), “Yaşama aktarma ve yaşamla ilişki kurma” (8), “Beceri kazanma” (6), “Öğretim programı çerçevesinde irdeleme” (3), “Zaman” (2), “Disiplinlerle ilişki kurulması” (2), “Toplum tarafından birtakım değerlerin üstün tutulması” (1), “Uygun ortam oluşturma” (1) başlıkları halinde kodlar oluşturulduğu tablo 5’te görülmektedir (frekans 77).

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde etkili değerler eğitimi için yapılması gerekenlere ilişkin algıları arasında “Bilinçlendirme çalışmaları” (17) koduna yönelik yanıtlar verdikleri görülmüştür. “Küçük yaşta ailede ve okulda buna yönelik eğitimin verilmesi amacıyla öğretim programı yayınlanabilir. Broşür, afiş hazırlanabilir” (Ö.8).

Sosyal Bilgiler dersinde etkili değerler eğitimi için yapılması gerekenlere ilişkin öğretmen adaylarından bazıları “Öğrenci merkezli etkinlikler” (15) koduna yönelik yanıtlar vermişlerdir. “Değer eğitiminde önce öğretmen bu değerlere uygun hareket etmeye çalışmalıdır. Öğrencinin değerleri yaşamasına katması için ev içi aktivite ya da okul dışı etkinlikler yapıp, gözlemlerini yazması istenebilir” (Ö.40).

Öğretmen adaylarından bir kısmı etkili değerler eğitiminin verilmesine ilişkin “Çocuğun gelişim düzeyi” (13) koduna yönelik yanıt vermiştir. “Çocuğun içinde bulunduğu gelişim evresinin dikkate alınması ve değerleri anlayabileceği senaryolarla karşı karşıya getirebilirsek etkili bir değer eğitimi sağlayabiliriz” (Ö.35).

Sosyal Bilgiler dersinde etkili değerler eğitiminin verilmesine ilişkin adayların görüşleri incelendiğinde “Eğiticilerin rolü” (9) koduyla ilişkili olduğu görülmüştür. “Her sınıf düzeyinde verilmesi gerekir. Ayrıca bu eğitimi veren kişiler alanın uzmanı olmalıdır. Eğitimler sıradan gelişigüzel olmamalıdır” (Ö.27).

Sosyal Bilgiler dersinde etkili değerler eğitiminin verilmesine yönelik algılar dikkate alındığında bazı öğretmen adayları “Yaşama aktarma ve yaşamla ilişki kurma” (9) koduna yönelik yanıtlar vermiştir. “Öğrencinin içinde bulunduğu çevre ve aile değerleriyle örtüşen bir biçimde değerleri sunarsak hayata aktarılması da kolaylaşacaktır” (Ö.67).

Sosyal Bilgiler dersinde etkili değerler eğitiminin verilmesine ilişkin algılar incelendiğinde öğretmen adaylarından bazıları “Beceri kazanma” (6) koduna yönelik algıya sahiptir. “Öncelikle öğrencilerin sorumluluk ve empati duyguları geliştirilmelidir. Kültürel değerlerin ve ahlaki toplum yapısının önemi ortaya çıkartan projeler hazırlanarak etkili değer eğitimi sağlanabilir” (Ö.25).

Sosyal Bilgiler dersinde etkili değerler eğitiminin verilebilmesine yönelik bazı öğretmen adaylarının “Öğretim programı çerçevesinde irdeleme” (3) koduna yönelik cevap verdiği görülmüştür. “Öğrenciye kazandırılmak istenen değerlerin kazanımlarla ilişkilendirilmesi ve diğer disiplinlerle de bağlantı kurularak verilmesi değer eğitimi etkili kılacaktır” (Ö.20).

Öğretmen adaylarından bazılarının görüşlerinin “Zaman” (2) koduna yönelik olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. “Değer eğitimine yönelik öncelikle ideal bir zaman ayrılmalı. Gözlem iyi yapılmalıdır. Çünkü değerler sınavla ölçülemez” (Ö.14).

Sosyal Bilgiler dersinde etkili değerler eğitimi için yapılması gerekenlere ilişkin bazı öğretmen adaylarının “Disiplinlerle ilişki kurulması” (2) koduna yönelik algıya sahip oldukları görülmüştür. “Öğrenciye kazandırılmak istenen değerlerin kazanımlarla ilişkilendirilmesi ve diğer disiplinlerle de bağlantı kurularak verilmesi değer eğitimi etkili kılacaktır” (Ö.20).

Öğretmen adaylarının görüşleri incelendiğinde “*Toplum tarafından birtakım değerlerin üstün tutulması*” (1) koduna yönelik görüş bildiren aday bulunmaktadır. “*Kişiyi tam bir Türk kimliği benimsetilmesi değer eğitiminde öncelikli tutulmalıdır. Milli değerler üstün tutulmalıdır*” (Ö.45).

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları arasında etkili değerler eğitiminin yapılması için “*Uygun ortam oluşturma*” (1) koduna yönelik algıya sahip olan aday bulunmaktadır. “*Zorlama ve baskı ortamından uzak empatiye ve sevgiye dayanan bir ortam oluşturularak öğretimi sağlanmalıdır*” (Ö.26).

Araştırma kapsamında Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının üniversitede değerler eğitimine yönelik yapılan çalışmalara ilişkin algıları incelenerek verilere tabloda yer verilmiştir.

Tablo 6. Üniversitede değerler eğitimine yönelik yapılan çalışmalara ilişkin öğretmen adaylarının algıları

Üniversitede değerler eğitimine yönelik yapılan çalışmalar	f
Ders olarak öğretme	34
Çalışmalar yetersiz	20
Bilinçlendirme çalışmaları	16
Ders içi ders dışı etkinliklerle öğretme	16
Üniversite topluluklarının faaliyetleri	2
Toplam	88

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının üniversite eğitimi açısından değerler eğitimine yönelik algılarına ilişkin tablo 6 incelendiğinde; “*Ders olarak öğretme*” (34), “*Çalışmalar yetersiz*” (20), “*Bilinçlendirme çalışmaları*” (16), “*Ders içi, ders dışı etkinliklerle öğretme*” (16), “*Üniversite topluluklarının faaliyetleri*” (2) olarak görüşlerin sınıflandırıldığı görülmektedir (frekans:88).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bazılarının “*Ders olarak öğretme*” (34) kodu doğrultusunda cevap verdikleri belirlenmiştir. “*Topluma hizmet uygulamaları dersi, Karakter ve Değerler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Öğretimi dersinde değerlere değinilmiştir*” (Ö.51).

Öğretmen adaylarının üniversite eğitimi açısından değerler eğitimine yönelik görüşleri dikkate alındığında bazı adaylar “*Çalışmalar yetersiz*” (20) koduna yönelik görüş belirtmiştir. “*Pek hatırlamıyorum. Gerekli eğitim ve çalışmalara önem verildiğini düşünmüyorum*” (Ö.16).

Üniversite eğitimi açısından değerler eğitimine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri dikkate alındığında “*Bilinçlendirme çalışmaları*” (16) koduna yönelik görüş belirttikleri bulgusuna erişilmiştir. “*Öğrenci kulüpleri afiş, seminer, konferans ve toplantılar yapmıştı*” (Ö.67).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının üniversitede değerler eğitimine ilişkin görüşlerinden bazılarının “*Ders içi, ders dışı etkinliklerle öğretme*” (16) kodu ile ilişkili olduğu görülmüştür. “*... yaptığımız araştırmalar ve programdaki değerlere yönelik hazırladığımız ders planları değer eğitimi konusunda bize yardımcı oldu*” (Ö.19).

Üniversitede değerler eğitimine yönelik bazı öğretmen adaylarının görüşleri dikkate alındığında ise “*Üniversite topluluklarının faaliyetleri*” (2) kodu ile ilişkilidir. “*Üniversite toplulukları değerlere yönelik çalışmalar hazırlamıştı*” (Ö.49).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması kapsamında değerler eğitimine ilişkin görüşleri incelenerek veriler tabloda sunulmuştur.

Tablo 7. Öğretmenlik uygulaması kapsamında değerler eğitimine ilişkin algılar

Algılar	f
Çalışmalar yetersiz	19
Öğretmenlerin değerlendirilmesi	17
Öğretim programı açısından değerlendirme	17
Geliştirilebilir ve yeterli	16
Farklı değer yaklaşımlarının kullanımı	12
Kalıcı öğrenme yöntemlerinin ve etkinliklerin kullanımı	11
Bilinç oluşturma	4
Yaşamla ilişki	3
Toplam	99

Tablo 7 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması kapsamında değerler eğitimine ilişkin algılarının “*Çalışmalar yetersiz*” (19), “*Öğretmenlerin değerlendirilmesi*” (17), “*Öğretim programı açısından değerlendirme*” (17), “*Geliştirilebilir ve yeterli*” (16), “*Farklı değer yaklaşımlarının kullanımı*” (12), “*Kalıcı öğrenme yöntemlerinin ve etkinliklerin kullanımı*” (11), “*Bilinç oluşturma*” (4), “*Yaşamla ilişki*” (3) kodlarına yönelik olduğu görülmüştür. Kodların frekans değeri 99’dur.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması kapsamında değerler eğitime ilişkin algıları incelendiğinde “Çalışmalar yetersiz” (19) koduyla ilişkili bulgulara erişilmiştir. “Yeterli düzeyde olduğu söylenemez. İçerik ve kazandırdıkları hakkında da ve öğrencilerin öğrendiklerini yaşama aktaramaması da cabası” (Ö.27).

Öğretmenlik uygulaması kapsamında öğretmen adaylarının algıları dikkate alındığında ise “Öğretim programı açısından değerlendirme” (17) koduna ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. “Değer eğitimi hiç verilmiyor diyemem. Ancak eğitimin çok yüzeysel kaldığını ve çocukların seviyesine göre çok soyut kaldığını düşünüyorum” (Ö.19).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması kapsamında değerler eğitime ilişkin görüşlerinden bazıları “Öğretmenlerin değerlendirilmesi” (17) kodu ile ilişkilidir. “Öğretmen yer yer kazanımlarla ilişkilendirerek veriyor. Çok yeterli olmasa da öğretmeninde yapacağı bir durum yok çünkü Sosyal Bilgilere verilen ders saati müfredatın yetişmesi için bile sorun oluyor...” (Ö.25).

Öğretmenlik uygulaması kapsamında değerler eğitime yönelik öğretmen adaylarının görüşleri incelendiğinde “Geliştirilebilir ve yeterli” (16) koduna yönelik bulgulara erişilmiştir. “Geliştirilebileceği düşüncesindeyim. Saadece öğrencileri değil ailelerini de değer eğitimi sürecinin içerisine konferanslarla da olsa katılmasının değer eğitime verilen önemi artıracığını düşünüyorum” (Ö.52).

Öğretmen adayları arasında öğretmenlik uygulaması kapsamında değer eğitime yönelik “Farklı değer yaklaşımlarının kullanımı” (12) kodu ile ilişkili verilere ulaşılmıştır. “Çeşitli etkinlikler yoluyla değer aktarımı sağlıyor. Ahlaki muhakeme yöntemini kullandığını gözlemledim” (Ö.4).

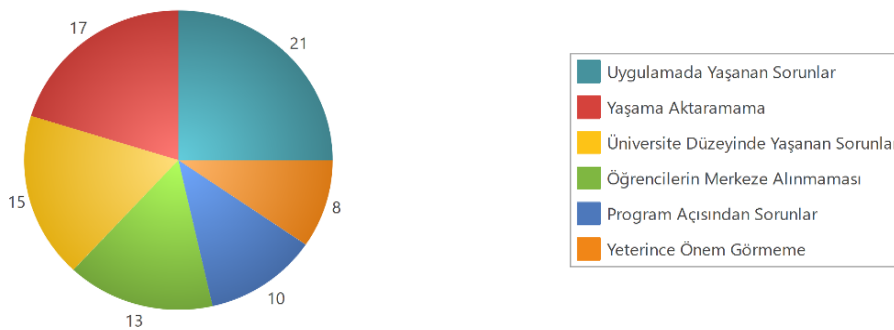
Okul deneyimi kapsamında değerler eğitime yönelik öğretmen adaylarından bazıının görüşleri “Kalıcı öğrenme yöntemlerinin kullanımı” (11) kodu ile ilişkilidir. “Yapılandırmacı yaklaşıma dayanan öğrenci merkezli etkinlikler kazanımlarla entegre edilerek öğrenciye değerler aktarılıyor” (Ö.7).

Okul deneyimi kapsamında değerler eğitime ilişkin öğretmen adayları arasında “Bilinç oluşturma” (4) koduna yönelik bulgular vardır. “... Daha fazla üzerinde durulmalı çünkü değerlerde yaşanan yozlaşma toplumda çözülmeye neden oluyor” (Ö.47).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bazıları okul deneyimi kapsamında değerler eğitime yönelik “Yaşamla İlişki” (3) doğrultusunda görüş belirtmişlerdir. “Hayattan örnekler verilerek öğrencilere aktarılıyor...” (Ö.50).

Araştırma kapsamında Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değer eğitiminde yaşanan problemler ve çözüm önerilerine ilişkin algıları incelenerek ilgili verilere aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 1. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik algıları

Öğretmen adaylarının değer eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik görüşleri incelenerek “Uygulamada yaşanan sorunlar” (21), “Yaşama aktaramama” (17), “Üniversite düzeyinde yaşanan sorunlar” (15), “Öğrencilerin merkeze alınmaması” (13), “Program açısından sorunlar” (10), “Yeterince önem görmeme” (8) kodlarının oluşturulduğu şekil 1’de görülmüştür. Öğretmen adaylarının görüşleri birden fazla kodla ilişkilidir (frekans:84).

Değer eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik öğretmen adaylarının görüşlerinin çoğunluğu “Uygulamada yaşanan sorunlar” (21) koduyla ilişkilidir. “...Öğretim programı yazılı olarak yeterli başarılı görülsede uygulamalarda gereken önemin gösterilmediğini düşünüyorum” (Ö.34).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik görüşleri arasında “Yaşama aktaramama” (17) koduyla ilişkili bulgular vardır. “Okulda öğrenilen değerlerin gerçek hayata aktarılması çocuğun içinde bulunduğu çevre ile değerler arasında çatışma yaşanması sorun olarak karşımıza çıkar” (Ö.56).

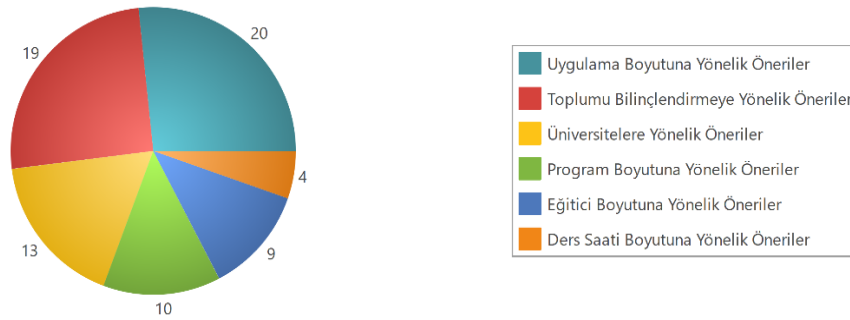
Değerler eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik bazı öğretmen adaylarının görüşlerinin ise “Üniversite düzeyinde yaşanan sorunlar” (15) kodu ile ilişkili olduğu görülmüştür. “Okul düzeyinde de üniversite düzeyinde de yeterince önem verilmemesi büyük bir sorundur” (Ö.18).

Öğretmen adaylarının değerler eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik algıları incelendiğinde “Öğrencilerin merkeze alınmaması” (13) koduna ilişkin görüş belirttikleri belirlenmiştir. “Uygulama boyutunda öğrencinin gelişim düzeyini dikkate alan bir uygulama yapılmaması soyut olarak aktarılması sıkıntıdır” (Ö.61).

Değer eğitiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri dikkate alındığında bazı adayların “Program açısından sorunlar” (10) kodu ile ilişkili görüşlere sahip olduğu bulgusuna erişilmiştir. “Programda az yer veriliyor sayısının artırılması gerektiğini düşünüyorum” (Ö.4).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitiminde yaşanan sorunlara ilişkin algıları dikkate alındığında “Yeterince önem görmeme” (8) koduna yönelik bulgulara erişilmiştir. “Çok fazla ciddiye alınmaması, yeteri kadar donanımlı eğitim verilmemesi” (Ö.1).

Şekil 2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değer eğitiminde yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine yönelik algıları

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değer eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerilerine ilişkin algıları Şekil 2’de gösterilmiştir. Çözüm önerilerine yönelik “Toplumu bilinçlendirmeye yönelik öneriler” (20), “Uygulama boyutuna yönelik algılar” (19), “Üniversitelere yönelik öneriler” (13), “Program boyutuna yönelik öneriler” (10), “Eğitici boyutuna yönelik öneriler” (9), “Ders saati boyutuna yönelik öneriler” (4) kodları oluşmuştur (frekans:75).

Değer eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerilerine ilişkin bazı öğretmen adaylarının görüşleri ise “Uygulama boyutuna yönelik öneriler” (20) ile ilişkilidir. “Öğretmenler tarafından özgün etkinlikler hazırlanmalıdır” (Ö.53).

Öğretmen adaylarının değer eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerilerinden bazıları “Toplumu bilinçlendirmeye yönelik öneriler” (19) koduyla ilişkilidir. “Sadece öğrenciler değil diğer okul çalışanları, velilerde bu eğitim içerisinde yer almalıdır diye düşünüyorum. Veli toplantılarında bile bu eğitime değinilmesi sorunlar için etkili çözümler getirebilir” (Ö.19).

Öğretmen adaylarının değer eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik algıları incelendiğinde ise “Üniversitelere yönelik öneriler” (13) koduna yönelik görüşlerin olduğu bulgusuna erişilmiştir. “Değerler eğitimine yönelik yaşanan sorunların başlıca çözüm yolu üniversitelerden geçmektedir. Üniversitede verilen değerler eğitimi içerik ve uygulama boyutu açısından düzeltilmelidir” (Ö.60).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değer eğitiminde yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerilerine ilişkin bazı görüşleri “Program boyutuna yönelik öneriler” (10) kodu ile ilgilidir. “Karşılaşılan sorunları önlemek veya en aza indirmek adına program ve süreci planlarken gerçekçi ve uygulanabilir bir zemin üzerine planlanmalıdır” (Ö.34).

Değer eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik öğretmen adaylarının görüşleri incelendiğinde “Eğitici boyutuna yönelik öneriler” (9) kodu doğrultusunda olduğu belirlenmiştir. “Değer eğitiminde rol alacak öğretmen, öğretmen adaylarının özgün etkinlikler üretmeye teşvik edilmesi ve ödüllendirilmesi ...” (Ö.59).

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değer eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik getirdiği çözüm önerileri incelendiğinde ise “Ders saati boyutuna yönelik öneriler” (4) koduna yöneliktir. “Üniversitelerde değerler eğitimi ders saati ve ortaokullarda ise Sosyal Bilgiler ders saati artırılabilir” (Ö.3).

4. Sonuç ve tartışma

4.1. Teorik çıkarımlar

Kınacı (2018) öğretmen adaylarının değer tanımlamalarını; toplumu bütünleştiren unsurlar, nesilden nesle aktarılan kavramlar, bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçüt, ahlaki ilke-inançlar, toplum tarafından kabul gören davranışlar, maddi-manevi unsurlar, insanı insan yapan özellikler, toplumsal kimliği yansıtan kültürel özellikler, örf, adet ve gelenekler, genel geçer doğrular, öğretilen- öğrenilen yaşamsal unsurlar, ortak görüş ve düşünceler, tutum ve davranışları yönlendiren güç olarak belirlemiştir. Pınaz (2020) öğretmenlerin değer kavramını; toplumun sahip olması gereken manevi kıymetler bütünü, ahlak kuralları, kültürel öğelerin geleceğe aktarılması, güzel duyguların yansımaları, insani özellik kazandırma, bizi biz yapan unsurlar şeklinde tanımladığı sonucuna erişmiştir. Kınacı (2018) ve Pınaz'ın (2020) ulaştığı değer tanımlamaları araştırmayla benzerlik göstermiştir. Adaylar değeri; *“davranış”* (14), *“ortak yaşantı”* (12), *“toplum tarafından önemli görülme”* (11), *“toplumsal düzen”* (10), *“bireyin benliğinin şekillendirilmesi”* (7), *“toplumun süregelenliği”* (5), *“değerlerin hedefleri”* (5), *“yapı taşı”* (4), *“toplumsal birliğin kavranması”* (2) şeklinde tanımlamıştır (frekans:70).

Kınacı (2018) öğretmen adaylarının değerler eğitimi; okulda planlı ve sistemli verilen eğitim, ailede eğitim, yaşamın sonuna kadar devam eden bir süreç, programda belirtilen değerleri öğrencilere kazandırma, ideal bir bireyin yetiştirilmesi, değerleri davranışa dönüştüren bireyler yetiştirme, duyarlı bireyler yetiştirme, geçmişin geleceğe aktarılması olarak tanımlamışlardır. Yapılan araştırmada ise adaylar değer eğitimi; *“toplumsal düzenin devamlılığı”* (24), *“benlik kazandırma”* (20), *“nesilden nesle aktarım”* (11), *“davranış kazandırma”* (10), *“yol gösterme”* (2), *“toplumsal olguların öğretimi”* (2), *“vicdan rahatlığı”* (1), *“anlam yükleme”* (1), *“çağdaşlaşma”* (1) şeklinde tanımladıkları görülmüştür (frekans:72).

Gömlüksiz ve Kılınç (2015) yaptığı araştırmada değer eğitiminin katkılarını; öğrencilerin sosyalleşmesi, milli ve evrensel değerlerin aktarılması, kişilik gelişimlerine yardımcı olması, toplumsal sorunlara duyarlılık olarak sıralamıştır. Kınacı (2018) ise adayların; Sosyal Bilgiler dersi kapsamında değerler eğitiminde etkili vatandaş yetiştirme, ulusal değerlere sahip çıkma, kültürel değerleri koruma ve geliştirme, değerleri öğrencilere kazandırma, bireylerin yaşadıkları topluma uyum sağlaması, gelecek nesillere değerleri taşıma, kişilik gelişimine katkıda bulunması, değerleri işlevsel hale getirmesi açısından değerler eğitimi önemli gördüklerini belirlemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular benzerdir. Adaylar değer eğitiminin önemini; *“toplumsal uyum”* (19), *“geleceğin inşası”* (13), *“etkin vatandaşlık”* (12), *“kültürel aktarım”* (11), *“toplumsal temellerin güçlendirilmesi”* (10), *“bireyin çok yönlü gelişimi”* (8) (frekans:73) olarak tanımlamıştır.

Pınaz (2020) öğretim programındaki yenilikleri, değişiklikleri incelemiş; yeni konuların eklenmesi, kazanımların azaltılarak yoğun içeriğe sahip olması, konular arasında değerlerin eklendiği ve programda temel değerlerin ön plana çıkarıldığı, değerler ile bir farkındalık oluşturmak istendiği, değerlere önem verildiği öğretmenlerce dile getirmiştir. Öğretmen adaylarının 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler ve değerler eğitimi yönelik algıları dikkate alındığında *“program açısından değerlendirmeler”* (47), *“ders saatine yönelik değerlendirmeler”* (8), *“yol haritasının gerekliliği”* (6), *“program hakkında bilgi sahibi olmayanlar”* (6), *“öğretmen ve öğretmen adaylarının eğitilmesi”* (5), *“gözlem yapılarak düzenlenmesinin gerekliliği”* (3), *“öğrenci merkezli değer aktarımı”* (2) doğrultusunda görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır (frekans:77).

4.2. Uygulamaya yönelik çıkarımlar

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değer eğitimi etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri; *“toplumsal boyut”* (53), *“eğitsel boyut”* (29), *“kişisel boyut”* (15), *“toplum tarafından önemli görülen değerler”* (4), *“ihtiyaçlar”* (3), *“toplumsal yapıda meydana gelen değişimler”* (3), *“teknolojik boyut”* (3) ile ilgilidir (frekans: 110). Çalışma, Özdaş ve Pınaz'ın araştırmalarıyla benzerlik göstermiştir. Özdaş (2013) ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik öğretmen görüşlerini ele aldığı araştırmada istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerini; medya, öğretmenin davranışı, okul-aile iş birliğinin olmaması, sınıfların kalabalıklığı, okulun fiziki koşulları olarak sıralarken; Pınaz (2020) ise öğretmenlerin ve okulun fiziki yetersizliği, sınıfların kalabalıklığı, maliyet, zaman yetersizliğinin değerler eğitimi etkilediğini belirlemiştir.

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde etkili olan yöntem ve yaklaşımlara ilişkin yanıtları ise *“çağdaş değer yaklaşımları ve yöntemleri”* (56), *“geleneksel ve çağdaş yaklaşım yöntemlerin birlikte kullanımı”* (5), *“geleneksel değer yaklaşımları ve yöntemleri”* (4), *“bilgilendirmeye yönelik çalışmalar”* (3), *“Bloom taksonomisi”* (2), *“toplumsal ahlak yasaları”* (1) ile ilişkilidir (frekans:71). Pınaz (2020) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin; anlatım, soru-cevap, drama, örnek olay, gezi, hikâye, şiir ve kompozisyon yazdırma, pano sergileri gibi yöntemleri

eğitimde kullandıklarını tespit etmiştir. Çolak (2023) ise öğretmenlerin; drama etkinliği, tartışma konusu açma, kitap okutma, kompozisyon yazdırma, gezi yöntemlerini kullandığını belirlemiştir.

Öğretmen adaylarına “Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi nasıl verilmelidir?” sorusu yöneltildiğinde “öğrenci merkezlilik” (37), “çevreyle ilişki” (11), “öğrenme alanları ve kazanımlarla ilişki” (11), “disiplinler arasılık” (4), “farklı değer yaklaşımlarının kullanımı” (4), “eğiticilerin donanımı” (3), “rol model olma” (3), “kapsam daraltma” (1) doğrultusunda yanıt verdikleri sonucuna ulaşılmıştır (frekans:74). Can (2008) Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitimiye yönelik ölçme değerlendirme gözlem, örnek olay, tartışma, soru-cevap, velilerle görüşme yöntemlerini kullandıklarını belirlemiştir. Baysal’ın (2013) yaptığı araştırmada öğretmenler değer eğitimiinde ailelerin katılımının etkili olacağını belirtmiştir.

Sosyal Bilgiler dersinde etkili değerler eğitimiye ilişkin görüşler incelendiğinde adayların; “bilinçlendirme çalışmaları” (17), “öğrenci merkezli etkinlikler” (15), “çocuğun gelişim düzeyi” (13), “eğiticilerin rolü” (9), “yaşama aktarma ve yaşamla ilişki kurma” (8), “beceri kazanma” (6), “öğretim programı çerçevesinde irdeleme” (3), “zaman” (2), “disiplinlerle ilişki kurulması” (2), “toplum tarafından birtakım değerlerin üstün tutulması” (1), “uygun ortam oluşturmayı” (1) önemli gördükleri sonucuna erişilmiştir (frekans:77). Kurtde (2009) değer eğitiminde; öğrencilere model olmasını, değerleri destekleyecek sözler paylaşılmasını, hikayelerden yararlanılmasını, öğrencilerin kendi değerlerinin farkına varmalarını, değerlere ilişkin rollerin oynatılmasını, olayların öğrencilere analiz ettirilmesini, örnek kişilerin yaşamlarının araştırma konusu olarak verilmesinin gerekliliği adaylar tarafından belirtilmiştir.

Üniversitede değerler eğitimiye yönelik yapılan çalışmalar dikkate alındığında adaylar; “ders olarak öğretme” (34), “çalışmalar yetersiz” (20), “bilinçlendirme çalışmaları” (16), “ders içi ders dışı etkinliklerle öğretme” (16), “üniversite topluluklarının faaliyetleri” (2) açısından çalışmaların yapıldığını belirtmiştir (frekans:88). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması kapsamında değerler eğitimiye ilişkin “çalışmaların yetersiz olduğu” (19) “öğretmenlerin değerlendirilmesi” (17), “öğretim programı açısından değerlendirme” (17), “geliştirilebilir ve yeterli” (16), “farklı değer yaklaşımlarının kullanımı” (12), “kalıcı öğrenme yöntemlerinin ve etkinliklerin kullanımı” (11), “bilinç oluşturma” (4), “yaşamla ilişki” (3) doğrultusunda görüş belirttikleri belirlenmiştir (frekans:99).

4.3. Sınırlılıklar

Öğretmen adaylarının değer eğitiminde karşılaşılan problemler ve çözüm önerilerine yönelik algıları dikkate alındığında problemlerin “uygulamada yaşanan sorunlar” (21), “yaşama aktaramama” (17), “üniversite düzeyinde yaşanan sorunlar” (15), “öğrencilerin merkeze alınmaması” (13), “program açısından sorunlar” (10) ve “yeterince önem görmeme” (8) faktörlerinden kaynaklandığı (frekans: 84) belirlenmiştir. Gömleksiz ve Kılınç (2015) değer eğitiminde karşılaşılan sorunların zamansal ve ekonomik sorunlar, öğrenci, veli ve okul ilgisizliğinden kaynaklandığını belirlemiştir. Korkak (2022) değer eğitiminde yaşanan sorunları derse katılımın az olması, iletişim problemleri, müfredat yetiştirme kaygısı, öğrenciyle yeterli zaman geçirememesi, motivasyon problemleri olarak sıralamıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değer eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri; “toplumu bilinçlendirmeye yönelik öneriler” (20), “uygulama boyutuna yönelik öneriler” (19), “üniversitelere yönelik öneriler” (13), “program boyutuna yönelik öneriler” (10), “eğitici boyutuna yönelik öneriler” (9), “ders saati boyutuna yönelik öneriler” (4) şeklindedir (frekans:75). Gömleksiz ve Kılınç’ın (2015) araştırmasında öğretmenler; uygulamaya dönük çalışmalar, aile-medya ve çevrenin desteklemesi, hizmet içi eğitimlerin yapılmasını söylemişlerdir. Pınaz’ın (2020) çalışmasında öğretmenler; sorunların çözümünün ailelerin duyarlı davranmasından, okul-aile iş birliğinin sağlanmasından, programın işlevsel hale getirilmesinden, değerler eğitimi dersinin olmasından, öğretmen adaylarının eğitilmesinden, projeler hazırlanmasından, öğrencilerin medya ve kötü arkadaş çevresinden uzak durmasından geçtiğini belirtmişlerdir.

4.4. Gelecek araştırmalara yönelik öneriler

Değer eğitimiye yönelik üniversitelerde toplumun tüm paydaşlarını bilinçlendirme, bilgilendirme çalışmaları yürütülebilir. Sosyal Bilgiler öğretim programındaki değerler yeniden revize edilerek ders saati artırılabilir. Değer eğitiminin nasıl verileceğine yönelik yönerge, kılavuz kitapçıklar oluşturulabilir. Öğretmen adaylarının özgün etkinlikler hazırlamaları teşvik edilebilir. Üniversitelerde mikro öğretim çalışmaları yürütülerek öğretmen adayları eğitim vermeye hazır hale getirilebilir.

- Tadege, A., Seifu, A., & Melese, S. (2022). Teachers' views on values-education: The case of secondary schools in East Gojjam, Ethiopia. *Social Sciences & Humanities Open*, 6(1), 1-14.
- Thornberg, R. & Oğuz, E. (2013). Teachers' views on values education: A qualitative study in Sweden and Turkey. *International Journal of Educational Research*, 59, 49-56.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Dergisi*, 19, 499-522.
- Yıldırım, A., & şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık, Tıpkı Basım.
- Yıldız, M. (2012). *Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı 28-29 Mayıs 2010*. (Yusuf Keskin). İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüđü. Damla Yayınevi.
- Yılmaz, M. (2013). *Değerler Eğitimi ve Okul Etkinlikleri* (1. baskı). Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

Extended Abstract

Introduction

The research aims to determine the opinions of Social Studies teacher candidates regarding values education.

Method

The research, which is a qualitative study, used a phenomenological design. The semi-structured interview form was applied to 70 volunteer Social Studies teacher candidates in the 2022-2023 academic year to determine the opinions of Social Studies teacher candidates. The MAXQDA program was used to analyze the data. The data were subjected to content analysis. By comparing the themes created by the researcher and the field expert, the themes were given their final shape, and frequency values were included. In the analyses, frequency numbers varied because the answers were related to multiple codes.

Findings

Teacher candidates mostly use value as behavior; at least, they define it as the comprehension of social unity. The concept of value education is mostly seen as the continuation of the social order; They stated it as least meaning-giving, modernization, and peace of conscience. Value education is most important in social harmony; at least, it is expressed as the versatile development of the individual. The factors affecting teacher candidates' value for education are mainly social; at least, they expressed their opinions about the technological dimension. Considering the opinions of teacher candidates regarding the values and values education in the 2018 Social Studies curriculum, the most important evaluations in terms of the program are: At least they responded regarding student-centered value transfer. Considering the candidates' opinions about the methods and approaches effective in the Social Studies course, it was seen that they expressed their opinions most about contemporary value approaches and least about social and moral laws. While prospective teachers think value education should be given in a student-centered manner in the Social Studies course, at least they expressed an opinion on narrowing the scope. In addition, it was observed that teacher candidates mostly expressed their opinions regarding effective values education in the Social Studies course concerning awareness-raising activities. Considering the studies on values education at the university, prospective teachers expressed their opinions about learning as a lesson. Considering the perceptions regarding values education within the scope of teaching practice, candidates mostly stated that the studies were insufficient. Teacher candidates noted that the most significant problems in value education are experienced in practice. When prospective teachers' solution suggestions for the problems encountered in value education were examined, it was seen that they mostly made suggestions regarding carrying out activities to raise public awareness.

Discussion, conclusion, and suggestions

Candidate's values: They defined it in terms of behavior, common life, being seen as important by society, social order, shaping the individual's self, continuity of society, goals of values, building blocks, and understanding of social unity. Candidates can consider values education; They defined it as the continuity of the social order, gaining self-identity, transferring from generation to generation, gaining behavior, guidance, teaching social facts, peace of conscience, attributing meaning, and modernization. Kınacı (2018) values of teacher candidates; elements that integrate society, concepts transferred from generation to generation, moral principles-beliefs, socially accepted behaviors, cultural characteristics that reflect social identity; He defined values education as planned and systematic education at school, education in the family, a process that continues until the end of life, teaching students the values in the program, raising the ideal individual, raising sensitive individuals who transform values into behavior, and transferring the past to the future.

In the research, candidates stated the importance of values and values education; They expressed these as social harmony, construction of the future, active citizenship, cultural transfer, strengthening of social foundations, and versatile development of the individual. Gömleksiz and Kılınç (2015) explain the contributions of value education. They list these as socializing students, transferring national and universal values, helping their personality development, and sensitivity to social problems. Candidates will examine the factors affecting value education. It was concluded that the participants expressed their opinions in line with the social dimension, educational dimension, personal dimension, values deemed important by society, needs, changes in the social structure, and technological dimension codes. Pırnaz (2020) determined that teachers' physical inadequacy of the school, crowded classes, cost, and time affect the value of education.

When the candidates' opinions about the values in the 2018 Social Studies curriculum were examined, it was seen that they expressed their opinions in terms of evaluations in terms of the program, evaluations regarding lesson hours, the necessity of the road map, those who do not have knowledge about the program, the training of teachers and teacher candidates, the necessity of organizing by observing, and student-centered value transfer. Pınaz (2020) revealed that the aim is to create awareness with values by adding new subjects, reducing the gains and having intensive content of the gains, adding values between the subjects and highlighting the basic values in the program.

Teacher candidates will learn about effective methods and approaches in Social Studies; They expressed their opinions in terms of contemporary value approaches, the use of traditional and contemporary approaches-methods together, traditional value approaches-methods, informative studies, Bloom's taxonomy, and social moral laws. Çolak (2023) determined that teachers used drama activities, discussion topics, reading books, writing compositions, and field trips. Candidates on how values education can be given; They stated that the student should be centered, a relationship should be established with learning areas and achievements, a relationship should be established with the environment, different value approaches should be used in value education, interdisciplinary relationships should be established, educators should be equipped, they should be role models and the scope should be narrowed. Can (2008) determined that observation, case study, discussion, question-answer, and interview with parents methods were used in evaluating values education.

Teacher candidates; He stated that awareness-raising activities, organizing student-centered activities, the child's development level, the role of educators, transferring values to life, gaining skills, examining values within the framework of the curriculum, establishing relationships with time and disciplines, holding certain values as superior by the society, and creating a suitable environment will be effective for effective values education. In Kurtdele's (2009) research, teacher candidates; They told students to be models, to benefit from stories, to make them aware of their own values, and to analyze events. Candidates will explain the problems experienced in values education; He listed the problems as problems experienced in practice, not being able to transfer it to real life, problems experienced at the university level, students not being taken into the center, problems in terms of the program, and not being given enough importance. Gömleksiz and Kılınç (2015) describe the problems teachers encounter in values education; He determined that it was caused by temporal and economic problems, student, parent-school indifference.

When the solution suggestions for the problems experienced in values education are examined, the candidates; They have developed suggestions for raising public awareness, for the application dimension, for universities, for the program dimension, for the educator dimension, and for the class hour dimension. Pınaz (2020) says that teachers; Families should be sensitive, school-family cooperation should be ensured, the program should be made functional, there should be a values education course, candidates should be trained, etc. determined that they made recommendations

Yazarın katkı oranı beyanı

Bu çalışmada yazarlar eşit düzeyde katkı beyan etmişlerdir.

Çıkar çatışması

Bu çalışmada yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman

Bu araştırma herhangi bir fon almamıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu çalışmanın Etik Kurul Onayı, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun 27.07.2022 tarih ve 2022/08 sayılı toplantısında değerlendirilerek alınmıştır (Protokol No. 2022/299).